

Малките и отворените икономики в съвременната международна търговия: теоретични рамки и приложимост към България

Егуарг Маринов*

Резюме: Статията анализира концепциите за малките и отворените икономики в теорията на международната търговия и изследва тяхната приложимост към случая на България. В теоретичен план малката икономика се дефинира не чрез абсолютния си размер, а чрез липсата на пазарна мощ и неспособността да влияе върху международните цени, което я превръща в ценови приемател на световните пазари. Отвореността, от своя страна, се разглежда като структурна характеристика, изразяваща се в интензивно участие в международната търговия и във финансовите потоци, което създава както възможности за растеж и специализация, така и уязвимости към външни шокове.

Систематизирани са основните характеристики, политики и ограничения на малките и отворените икономики, като се прави разграничение между теоретичните дефиниции и

практическите класификации, използвани от международни организации. Особено внимание е отделено на търговската политика, която при тези икономики се ориентира не към стратегическо влияние върху световните цени, а към либерализация, диверсификация, улесняване на търговията и интеграция в регионални и глобални вериги за създаване на стойност.

В този контекст България е анализирана като типичен пример за малка и отворена икономика. Ограниченият вътрешен пазар, високата степен на търговска отвореност и интеграцията в Европейския съюз предопределят специфични възможности и рискове за нейното развитие. Статията стига до извода, че устойчивото участие на България в международната търговия зависи от адаптивни политики, насочени към диверсификация, конкурентоспособност и ефективно използване на регионалната интеграция.

Ключови думи: малки и отворени икономики, международна търговия,

* Егуарг Маринов е доктор на икономическите науки, доцент в Нов български университет, Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките, Университет по застраховане и финанси.

търговска политика, регионална интеграция, България.

JEL: F10, F13, F15.

Увод

В началото на XXI век международната търговия се утвърждава като един от ключовите механизми, чрез които националните икономики се интегрират в глобалното стопанство, разпределят ресурси и реализират икономически растеж. В условията на задълбочаваща се глобализация, нарастваща взаимозависимост на пазарите и ускорена трансформация на международната специализация, ролята на търговията придобива особено значение за малките и отворените икономики. За тях международният обмен не е просто допълнение към вътрешното производство, а структурна необходимост, без която устойчивото развитие е практически невъзможно.

Докато големите икономики могат да разчитат в значителна степен на вътрешното търсене, на мащабни вътрешни пазари и на способността си да влияят върху международните цени, малките икономики са поставени в коренно различна позиция. Техният ограничен вътрешен пазар, скромният производствен капацитет и липсата на пазарна мощ на световните пазари ги превръщат в ценови приематели, силно зависими от външното търсене, от глобалните ценови колебания и от институционалната рамка на международната търговия. Отвореността на тези икономики, измерена чрез интензивността на търговските и финансовите потоци, едновременно разширява възможностите за растеж и увеличава

уязвимостта им към външни икономически, финансови и геополитически шокове.

На този фон настоящата статия си поставя за цел да систематизира и синтезира основните теоретични подходи към анализа на малките и отворените икономики, да разгледа техните основни характеристики и политики и да оцени приложимостта на тези концепции към случая на България. Изследването не си поставя за задача да извършва емпиричен анализ на външотърговските потоци на страната, а да интерпретира структурните характеристики на българската икономика през призмата на утвърдените и съвременни теоретични концепции. По този начин България е разглеждана като илюстративен случай на малка и отворена икономика, чието развитие е тясно обвързано с процесите на регионална интеграция и глобална специализация.

Основната теза е, че малките и отворените икономики функционират в условия на структурни ограничения, произтичащи от техния мащаб и от липсата на пазарна мощ, но същевременно разполагат със специфични възможности за адаптация чрез специализация, интеграция в глобалните и регионалните вериги за създаване на стойност и проактивно участие в многостранни и регионални търговски рамки. Успешното им позициониране в международната търговия зависи не от опити за стратегическо влияние върху цените, а от способността им да диверсифицират търговските си партньори, продуктови структури и политики в рамките на съществуващите институционални ограничения.

Методологично изследването се основава на аналитичен и сравнителен преглед на класическата и съвременната литература по международна търговия, както и на синтез на институционални анализи и емпирични обобщения за малките и отворените икономики. Използвани са утвърдени теоретични модели и концепции, допълнени с примери от практиката, които позволяват по-добро разбиране на структурните зависимости и стратегическите избори през тези икономики.

1. Малката икономика в теорията на международната търговия

От гледна точка на теорията на международната търговия малката икономика се определя преди всичко от липсата на пазарна сила в глобалното стопанство. На практика това е икономика, чиито търговски дейности са твърде ограничени, за да повлияят върху международните цени на стоките и услугите. Такова поведение на приемане на цените е крайгълният камък на теоретичната рамка за малките икономики (Krugman et al., 2022; Samuelson, & Nordhaus, 2009).

В класическите модели като рамката на Рикардо за сравнителните предимства (Ricardo, 1817; Marks, 2007) малката икономика може да търгува свободно с останалата част от света при дадени световни цени. По добен начин според модела на Хекшер-Олин, който подчертава разликите в факторите на производството, една малка икономика ще изнася стоки, от които има в относително изобилие, и ще внася такива, при които е налице относителна липса, без да засяга

международните търговски условия (Heckscher & Ohlin, 1991; Samuelson, 1948). Основният резултат от това е, че политическите интервенции като мита или експортни субсидии не променят световните цени.

Следователно малките икономики не могат да подобрят благосъстоянието си чрез стратегически търговски политики като оптимални мита, които изискват пазарна сила (Krugman et al., 2022; Appleyard, & Field, 2017). Напротив, благосъстоянието на една малка икономика зависи до голяма степен от вътрешни фактори – ресурсно обогатяване, технологии и потребителски предпочитания (Bhagwati, 2002).

В литературата се посочват няколко определящи характеристики на малките икономики в теорията на търговията:

1. Статут на приемащи цените – малките икономики приемат международните цени като дадени и не могат да повлияят върху тях чрез политически или чрез производствени решения (Krugman et al., 2022).
2. Висока степен на отвореност – такива икономики обикновено разчитат до голяма степен на търговията, като износът и вносът представляват значителен дял от БВП (IMF, 2013; WTO, 2022).
3. Уязвимост към външни шокове – като приемащи цените, малките икономики са изложени на колебания в световните цени и в търсенето на суровини (Schiff, 2002; Guerrón-Quintana, 2013).
4. Ограничен обхват на стратегическа търговска политика – търговските мерки осигуряват защита на

Икономически теории

местните сектори, но не могат да повлияят върху условията на търговия в световен мащаб (Melitz, 2018; Restrepo-Echavarría, 2024).

Разграничението между малки и големи икономики е от решаващо значение (вж. таблица 1). Големите икономики като САЩ, Китай или Германия притежават пазарна мощ и могат да въздействат на международните цени

чрез политики или чрез промени в производството и в потреблението. Например тарифа, наложена от голяма икономика, може да намали световната цена на вноса, подобрявайки търговските условия на налагащата страна, докато същата тарифа, наложена от малка икономика, просто увеличава вътрешните цени (Krugman et al., 2022; Samuelson & Nordhaus, 2009).

Таблица 1. Разлики между малките и големите икономики в международната търговия

Характеристика	Малка икономика	Голяма икономика
Влияние върху световните цени	Приемаща цените; не може да повлияе върху международните цени	Определяща цените; може да повлияе върху световните цени. Митата/субсидиите могат да променят глобалните цени; може да подобри условията за търговия
Въздействие върху търговската политика	Вътрешните тарифи/субсидии засягат само местните цени; няма подобрене в условията на търговия	Умерена уязвимост; пазарната сила позволява известно смекчаване на шоковете
Излагане на външни шокове	Силна уязвимост поради зависимостта от световните пазари	Може да варира; може да зависи по-малко от търговията спрямо БВП
Търговски обем спрямо БВП	Често висока отвореност; търговията съставлява голяма част от БВП	Значителна отвореност; може да използва стратегическа търговска политика, за да повлияе върху глобалните резултати
Възможност за използване на стратегическа търговска политика	Ограничена; не може да спечели от оптимални тарифи или от експортни субсидии	Важна, но по-малко критична; по-големият вътрешен пазар осигурява буфер
Необходимост от диверсификация	Критична; силно зависима от конкретни стоки или партньори	Може да бъде както център, така и участник; може да повлияе върху структурата на веригите
Участие в глобални вериги за създаване на стойност	В много случаи чрез специализация в нишови сектори	Стратегическа търговия, индустриална политика, интервенции на глобалния пазар
Типичен фокус на политиката	Либерализация на търговията, диверсификация, регионална интеграция, външно сътрудничество	Определяща цените; може да влияе върху световните цени чрез политики или промени на пазара. Митата/субсидиите могат да променят глобалните цени; може да подобри условията за търговия

Източник: Съставена от автора по Krugman, Obstfeld & Melitz (2022); Samuelson (1948); Samuelson & Nordhaus (2009); Bhagwati (2002).

Примери за съвременни малки икономики са Люксембург, Малта и Исландия, които илюстрират различни подходи към управлението на малките вътрешни пазари. Люксембург използва финансовия си сектор и износа на високотехнологични продукти, за да поддържа своята конкурентоспособност въпреки малобройното си население, докато Малта се фокусира върху туризма и нишовото производство в рамките на ЕС. Исландия, със скромното си население и зависимостта си от риболова и износа на възобновяема енергия, демонстрира как малките икономики се възползват от природните си ресурси. Допълнителни примери са Кипър, насърчаващ услугите и туризма, и Барбадос, чиято икономика е силно ориентирана към услугите и туризма, което отразява типичните стратегии на малките икономики за специализация и фокус върху износа (IMF, 2023; World Bank, 2024). Тези случаи показват как малкият размер определя търговските модели, политическите избори и икономическата устойчивост.

Други примери, свързани с малките африкански икономики като Мавриций и Руанда, са показателни както за уязвимостите, така и за възможностите на търговските стратегии на малките държави. Мавриций – често цитиран като типичен модел на успешна малка икономика, използва търговската отвореност, зоните за преработка на износ и преференциалния достъп до Европа и до САЩ, за да се превърне от икономика, базирана на захарта, в диверсифициран износител на текстил, туризъм и финансови услуги. Руанда, въпреки че е малка, без излаз на море и

с оскъдни ресурси, илюстрира как този тип икономики използват стратегическа държавна политика и регионална интеграция, за да развият ИКТ услуги и висококачествен селскостопански износ (кафе/чай).

Докато теорията на търговията дефинира малките икономики по отношение на поведението им при приемане на цени, международните организации често използват конкретни критерии като население, БВП, географски размер или икономическа нестабилност:

- *Световната търговска организация (СТО)* класифицира малките и нестабилни икономики въз основа на икономическия им размер и диверсификацията на износа. Малка икономика според СТО обикновено означава държава с ограничен икономически размер и капацитет да влияе върху световните пазари, често определяна като „малка, уязвима икономика“ (SVE), обикновено с население под 1,5 млн. човека (WTO, 2022).
- *Международният валутен фонд (МВФ)* използва прагове, свързани с населението и БВП, като идентифицира страните с ограничена диверсификация и зависимост от външната търговия и помощ. МВФ определя като „малки държави“ такива с население до 1,5 млн. човека и същевременно взема предвид икономическата уязвимост и отвореността на икономиката (IMF, 2013).
- *Световната банка* се фокусира върху присъщите уязвимости на малките държави, включително географската изолация, ограничените ресурси и податливостта към външни шокове. Световната банка често определя

Икономически теории

„малки държави“ като такива с население до 1,5 млн. човека, отчитайки също фактори като отдалеченост, уязвимост и ограничена диверсификация (World Bank, 2017).

Тези класификации често се припокриват с теоретичните дефиниции, но съществуват и разминавания. Някои страни имат малобройно население, но оказват значително влияние в нишови пазари (например Сингапур в износа на високотехнологични продукти). От своя страна по-големите държави все още могат да бъдат приемачи цените на определени стокови пазари (Guerrón-Quintana, 2013).

Осъзнаването на ограниченията на малките икономики влияе върху търговската и върху икономическата политика. Основните последици включват:

1. Либерализация на търговията като източник на благоденствие – намаляването на тарифите и на нетарифните бариери подобрява благосъстоянието и ефективността на потребителите (Bhagwati, 2002; Krugman et al., 2022).
2. Диверсификация за намаляване на уязвимостта – зависимостта от тесен спектър от износ или пазари излага малките икономики на шокове. Стратегиите за диверсификация, включително индустриалната политика и регионалните търговски споразумения, намаляват рисковете (Melitz, 2018; Restrepo-Echavarría, 2024).
3. Интеграция в глобалните вериги за създаване на стойност – специализацията и участието в международни производствени мрежи позволяват на малките икономики да се

възползват от сравнителните си предимства, като същевременно получават достъп до по-големи пазари (Appleyard, & Field, 2017).

4. Външна подкрепа и сътрудничество – многостранната подкрепа, помощта за развитие и международните партньорства помагат на малките икономики да се справят с глобалната ценова нестабилност (IMF, 2023; WTO, 2022).

В теорията на международната търговия малката икономика се определя не по абсолютния си размер, а по неспособността си да влияе върху световните цени, което я прави ценови приемател на глобалните пазари. Тази теоретична дефиниция има значителни последици за търговската политика, за анализа на благосъстоянието и за икономическата стратегия. Макар международните организации да класифицират малките икономики по брой на населението, БВП или показатели за чувствителност, основният принцип остава, че тези икономики са изложени на външни шокове и имат ограничен капацитет за стратегически търговски интервенции. Вследствие на това политическите стратегии често се фокусират върху либерализацията на търговията, върху диверсификацията, регионалната интеграция и външното сътрудничество, за да се максимизират благосъстоянието и устойчивостта (Krugman et al., 2022; Appleyard & Field, 2017; Bhagwati, 2002).

Въз основа на литературата *може да бъде изведена работна дефиниция за малка икономика* като такава, чийто *вътрешен пазар е структурно ограничен по мащаб по отношение не само на*

производствения капацитет, но и на потребителското търсене, така че международната търговия не е въпрос на избор, а на необходимост. Малкият размер тук не се определя от един-единствен количествен праг, а от комбинация от фактори: относително скромни БВП, размер на населението и обхват на пазара, съчетани с висока степен на зависимост от външни пазари както за суровини, така и за пазари за реализация. В този смисъл „малък“ не означава слабост, а по-скоро обозначава икономика, чийто растеж и стабилност са обусловени от външната среда в много по-голяма степен, отколкото в големите икономики.

2. Отвореността като структурна характеристика на икономиката

Съгласно теорията отворената икономика е такава, която се занимава с внос и износ на стоки и услуги и участва в трансгранични финансови потоци. Характерната ѝ черта е отвореността към международните пазари, която позволява на местните агенти да имат достъп до чуждестранни стоки, технологии и капитал, а на чуждестранните агенти да инвестират или да купуват местна продукция (Krugman et al., 2022; Appleyard, & Field, 2017).

Формално отворената икономика се различава от затворената икономика по това, че решенията за вътрешното потребление и производство се влияят от световните цени. Докато в затворената икономика търсенето и предлагането определят вътрешните цени, отворената икономика е зависима от световните цени на

търгуемите стоки, което прави търговията важен фактор за вътрешното благосъстояние. В класическата теория моделите на Рикардо и Хекшер-Олин демонстрират как отворените икономики печелят от специализацията, базирана съответно на сравнителните предимства и факторите на производството (Ricardo, 1817; Samuelson, 1948; Heckscher, & Ohlin, 1991).

Международните институции не дават формална дефиниция на „отворена икономика“, но терминът се използва за описание на икономики с ниски бариери за търговия и капитали и с активна интеграция в световната икономика. Широко използвано като обобщен показател за „отвореността“ на една икономика към света е съотношението на търговията към БВП (trade-to-GDP ratio). То се дефинира като сумата от износа и вноса на стоки и услуги, разделена на БВП на страната. Този индикатор показва степента на зависимост на вътрешните производители от външното търсене, както и на вътрешните потребители и производители от външното предлагане. В литературата се срещат и варианти, при които е включен само износът или само вносът спрямо БВП, но най-често срещаната дефиниция е (Износ + Внос)/БВП, изразено като процент. Този показател се използва от институции като Световната банка и ОИСР, както и от множество автори в икономическата литература. Важно е да се отбележи, че съотношението на търговията към БВП може да бъде повлияно от фактори като размера на страната, географската отдалеченост, цените на изнасяните и на внасяните стоки, валутния

Икономически теории

курс и инвестициите, което трябва да се отчита при интерпретация на резултатите (Bleaney & Tian, 2022; Idris et al., 2017).

Отворените икономики имат няколко отличителни черти, които ги различават от затворените:

1. *Участие в международната търговия.* Отворените икономики се въвличат в износ и внос на стоки и услуги, често в множество сектори, което влияе върху избора на производство и на потребление (Krugman et al., 2022).
2. *Излагане на световните цени.* Цените на търгуемите стоки се определят на глобалните пазари. Местните производители и потребители са приемачи цените за стоките, търгувани на международния пазар (Samuelson, & Nordhaus, 2009).
3. *Мобилност на капитала.* Отворените икономики могат да вземат или да отпускат международни заеми, да инвестират в чуждестранни активи или да привличат чуждестранни инвестиции, което се отразява върху местните лихвени проценти и върху натрупването на капитал (Bhagwati, 2002; IMF, 2023).
4. *Индекс на отвореност.* Както беше посочено, икономистите често измерват степента на отвореност, като използват съотношението между търговията и БВП или сумата от износа и вноса спрямо националното производство (Appleyard, & Field, 2017; World Bank, 2024).
5. *Уязвимост към външни шокове.* Зависимостта от глобалните пазари излага отворените икономики на колебания в чуждестранното търсене,

волатилност на цените на суровините, промени в обменния курс и обръщане на капиталовите потоци (Guerrón-Quintana, 2013; Melitz, 2018).

Основната разлика между отворените и затворените икономики се състои във взаимодействието с глобалните пазари (вж. таблица 2). Затворената икономика произвежда всичко, което консумира, и не може да участва в международни заеми или кредитиране, докато отворената използва глобалните пазари, за да оптимизира решенията за потребление, производство и инвестиции (Krugman et al., 2022).

Отворените икономики могат да постигнат печалби от търговията чрез специализация и сравнителни предимства. Например страна, разполагаща с изобилие от квалифицирана работна ръка, може да изнася технологично интензивни продукти, а да внася трудоемки стоки, и така да постигне по-високо общо благосъстояние, отколкото при автаркия (Ricardo, 1817; Heckscher, & Ohlin, 1991). По същия начин капиталовите потоци позволяват инвестиции, надхвърлящи вътрешните спестявания, което увеличава производствения капацитет и икономическия растеж (IMF, 2023; Bhagwati, 2002).

Отворените икономики се характеризират с висока интеграция в глобалните пазари и с чувствителност към външни икономически условия. Примери за малки, но отворени икономики са Сингапур, Естония и Коста Рика, които поддържат високи съотношения на търговията към БВП. Сингапур съчетава минимални тарифи с мощно насърчване на износа и на стратегически секторни политики, особено в областта

Таблица 2. Разлики между отворени и затворени икономики

Характеристика	Отворена икономика	Затворена икономика
Участие в търговията	Извършва внос и износ; взаимодействие с глобалните пазари	Без международна търговия; самодостатъчна
Определяне на цените	Вътрешните цени на търгуемите стоки се влияят от световните цени	Вътрешните цени се определят единствено от вътрешното търсене и предлагане
Мобилност на капитала	Може да взема заеми, да отпуска заеми и да инвестира на международно ниво; възможни са чуждестранни инвестиции	Без достъп до чуждестранен капитал; вътрешните спестявания определят инвестициите
Печалби от търговията	Печели от специализация и сравнително предимство	Без печалби от търговия; разчита единствено на вътрешното производство
Излагане на външни шокове	Уязвима е от глобалното търсене, от цените на суровините и от колебанията на финансовите пазари	Изолирана от глобални сътресения; уязвима единствено от вътрешни фактори
Политически последици	Търговската, паричната и фискалната политика трябва да отчитат глобалните взаимосвързаности	Политиката може да се фокусира единствено върху вътрешни цели
Размер на пазара	Ефективно разширена чрез достъп до чуждестранни пазари	Ограничена до вътрешното население и производствен капацитет
Диверсификация	Може да диверсифицира износа и вноса, за да намали риска	Ограничена до вътрешните производствени възможности

Източник: Съставена от автора по Krugman, Obstfeld & Melitz (2022); Appleyard & Field (2017); Samuelson & Nordhaus (2009).

на високотехнологичното производство и услугите, което отразява предимствата на отвореността. Естония е развила конкурентен ИТ сектор и участва пълноценно в единния пазар на ЕС, което илюстрира как отвореността улеснява глобалната интеграция и развитието на цифровата икономика. Коста Рика, макар и по-малка, е ориентирана към износа, като тази отвореност се проявява най-вече в износ на селскостопански продукти и интеграция в SAFTA-DR, демонстрирайки ползите от търговските споразумения и диверсификацията. Катар и Бахрейн пък са примери от Близкия изток, които показват как либералните търговски режими, инвестициите в инфраструктура и участието в регионални

споразумения като Митническият съюз на Съвета за сътрудничество в Персийския залив (GCC) позволяват на силно отворените икономики да процъфтяват въпреки ограничените вътрешни пазари (WTO, 2024; Melitz, 2018). От тези примери се вижда, че отвореността увеличава икономическите възможности, но трябва да подчертаем, че в същото време тя излага страните на глобална нестабилност. Показателни за това са африкански държави като Ботсуана и Кения, които илюстрират как отвореността може да бъде както източник на уязвимост, така и лост за специализация на глобалните пазари. Ботсуана е африкански пример за отворена икономика, която разчита до голяма степен на износа на диаманти, но

успешно управлява отвореността чрез институции и търговска политика, избягвайки „проклятието на ресурсите“, докато Кения е средно голяма, но силно отворена в областта на услугите и градинарството – случай, в който отвореността на търговията е допринесла за интеграцията в глобалните вериги за създаване на стойност, особено с Европа.

Както стана ясно, пред отворените икономики има не само възможности, но и немалко предизвикателства. Ето защо разбирането и вземането под внимание на техните характеристики е от съществено значение за ефективното разработване на политики:

1. *Търговска политика.* Отворените икономики могат да се възползват от намаляването на митата и на търговските бариери, за да максимизират печалбите от сравнителното предимство (Krugman et al., 2022; Appleyard, & Field, 2017). Въпреки това стратегическите сектори може да се нуждаят от защита, ако вътрешната стабилност е заплашена от външни шокове (Melitz, 2018).
2. *Валутна политика.* За да поддържат конкурентоспособността си, отворените икономики трябва да управляват валутните курсове, да контролират инфлацията и да стабилизират платежния баланс (Gali, & Monacelli, 2005).
3. *Управление на капиталовите потоци.* Финансовата отвореност позволява ефективни инвестиции, но създава и риск от изтичане на капитали, от внезапни спирания или от финансови кризи. Политиките трябва да балансират отвореността със стабилността (IMF, 2023; Restrepo-Echavarría, 2024).
4. *Диверсификация и устойчивост.* Отворените икономики трябва да диверсифицират износа и източниците на внос, за да намалят уязвимостта си към глобални сътресения (World Bank, 2022; Guerrón-Quintana, 2013).
5. *Участие в глобални вериги за създаване на стойност.* Интеграцията в регионални и в глобални вериги за създаване на стойност позволява на отворените икономики да използват сравнителните си предимства, да получат достъп до технологии и да повишат производителността си (Appleyard &, Field, 2017).

В теорията на международната търговия отворената икономика се определя от участието ѝ в търговски и финансови трансакции с останалата част от света. Това участие подлага вътрешните пазари на въздействие то на световните цени и капиталови потоци, което позволява да се реализират печалби от специализацията и от сравнителните предимства, но също така увеличава уязвимостта от глобални сътресения. Разбирането на отворените икономики е от решаващо значение за изготвянето на търговски, парични и фискални политики, които да максимизират благосъстоянието, като същевременно поддържат икономическата устойчивост (Krugman et al., 2022; Appleyard, & Field, 2017; Samuelson, & Nordhaus, 2009). На практика политиките в такива икономики трябва да балансират ползите от международната интеграция с рисковете, свързани

с излагането на глобалните пазари, като гарантират както конкурентоспособност, така и стабилност.

За целите на нашето изследване отворената икономика се определя не само от съотношението на търговията към БВП, но и от структурните характеристики на нейната външна ориентация. *Отворена е такава икономика, която поддържа ниски бариери пред международните трансакции, разчита в значителна степен на вноса и на износа за своите производствени и потребителски нужди и е дълбоко интегрирана в глобалните и регионалните вериги на стойността.* Отвореността се отнася не само до статистическите показатели за интензивността на търговията, но и до институционалните, регулаторните и инфраструктурните механизми, които улесняват трансграничния обмен. От решаващо значение е, че отвореността води до повишена експозиция на външни шокове – икономически, политически или технологични, които трябва да бъдат компенсирани чрез адаптивни стратегии.

3. Търговска политика в малки и отворени икономики: стратегии и ограничения

Търговската политика е основен инструмент за малките и отворените икономики, които разчитат до голяма степен на международните пазари за икономически растеж и вътрешно благосъстояние. Както вече посочихме, за разлика от големите икономики малките и отворените са приемащи цените – те не могат да влияят върху световните цени чрез мита, субсидии или други политически интервенции

(Krugman et al., 2022; Appleyard & Field, 2017). Следователно търговските им политики трябва да дават приоритет на подобряването на вътрешното благосъстояние, на конкурентоспособността и устойчивостта към външни шокове, а не на манипулирането на условията на световния пазар. Класическата търговска теория, включително моделът на Рикардо и концептуалната рамка на Хекшер-Олин, подчертават значението на специализацията според сравнителните предимства – принцип, който е в основата на политическите подходи за тези икономики (Ricardo, 1817; Heckscher, & Ohlin, 1991; Samuelson, 1948). Съвременната търговска политика поставя допълнителен акцент върху либерализацията, насърчаването на износа, интеграцията в регионалните и в глобалните пазари, улесняването на търговията и стратегическата секторна подкрепа (Melitz, 2018; IMF, 2023; World Bank, 2024).

Малките и отворените икономики използват комбинация от инструменти на търговската политика, предназначени да максимизират печалбите от международните пазари, като същевременно управляват присъщите им слабости:

- *Либерализация на търговията.* Намаляването на митата и нетарифните бариери е от основно значение. Тъй като тези икономики са приемащи цените, либерализацията подобрява ефективността и благосъстоянието на потребителите, като осигурява достъп до по-голямо разнообразие от стоки и услуги на конкурентни цени (Krugman et al., 2022).

Икономически теории

- *Насърчаване на износа.* Правителствата често подкрепят сектори с износен потенциал чрез субсидии, данъчни стимули, инвестиции в логистика и инфраструктура, както и чрез програми за погобряване на уменията и на иновациите (Melitz, 2018; Appleyard, & Field, 2017). Насърчаването на износа позволява на малките пазари да преодолеят ограниченията, свързани с размера на вътрешния пазар, като увеличат международната си конкурентоспособност.
- *Регионална и многостранна интеграция.* Участието в регионални търговски споразумения и в многостранни рамки разширява достъпа до пазара, стабилизира търговските потоци и осигурява колективна сила в преговорите (Спасова, 2025). Интеграцията намалява и трансакционните разходи, хармонизира стандартите и улеснява участието на местните фирми в глобалните вериги за създаване на стойност (WTO, 2024).
- *Улесняване на търговията и развитие на инфраструктурата.* Ефективните митнически процедури, логистични системи, транспортна инфраструктура и цифрови търговски платформи са от решаващо значение. Високите трансакционни разходи могат да повлияят негативно върху конкурентоспособността на малките и на отворените икономики, което превръща премахването на пречките пред търговията в ключов приоритет на политиката (Schiff, 2002).
- *Стратегически и секторни политики.* Докато широките протекционистки мерки имат ограничен ефект върху световните цени, целенасочените

интервенции в сектори с висока добавена стойност като иновации, научноизследователска и развойна дейност или специализирани индустрии могат да повишат конкурентоспособността и да позволят на икономиките да участват ефективно в глобалните пазари (Melitz, 2018; Appleyard, & Field, 2017).

- *Политики за диверсификация.* Малките и отворените икономики са уязвими към външни шокове, ако търговията е концентрирана в няколко продукта или пазара. Търговската политика често насърчава диверсификацията – разширяване на експортните портфейли в множество сектори, намаляване на зависимостта от един търговски партньор или регион и насърчаване на вътрешноотрасловата търговия и на регионалните вериги за създаване на стойност. Диверсификацията укрепва устойчивостта към глобални рецесии, колебания в цените на суровините и геополитическо напрежение (Guerrón-Quintana, 2013; Melitz, 2018).

Допълнително измерение на търговската политика в малките и отворените икономики е ролята на иновациите в политиката, която се простира отвъд конвенционалните инструменти за либерализация и насърчаване на износа. Някои икономики са пионери в разработването на отличителни стратегии за извоюване на ниши в глобалната икономика, компенсирайки ограничения си размер и уязвимост. Визия 2050 на Руанда илюстрира как една африканска икономика без излаз на море се стреми да се позиционира като регионален център за цифрови услуги, финтех

и износ, базиран на ИКТ (World Bank, 2019; IMF, 2023). По подобен начин Уругвай преминава към възобновяема енергия, постигайки един от най-високите дялове на вятърна и слънчева енергия в производството на електроенергия в световен мащаб, което не само намалява зависимостта от вноса, но и създава платформа за износ на експертен опит в областта на възобновяемата енергия и на зелените услуги (Foster & Rana, 2020). В Карибския басейн Ямайка експериментира с износ на културни индустрии и музикални услуги, позиционирайки се на международно ниво като център за творчество (UNCTAD, 2022). Такива примери подчертават как иновативните политики, адаптирани към местния контекст, позволяват на

малките и на отворените икономики да създават нетрадиционни сравнителни предимства, които повишават тяхната устойчивост и глобална конкурентоспособност.

Малките и отворените икономики прилагат различни стратегии за либерализация на търговията, насърчаване на износа и секторна диверсификация (Вж. таблица 3). Докато развитите икономики като Люксембург или Сингапур се възползват от финансовите услуги и логистиката, нововъзникващите икономики като Мавриций и Руанда показват как търговската политика, регионалната интеграция и секторните стратегии могат да подкрепят структурната трансформация.

Таблица 3. Стратегии за търговска политика и структурни адаптации в малките и отворените икономики

Държава	Либерализация на търговията	Насърчаване на износа	Регионална / многостранна интеграция	Улесняване на търговията и инфраструктура	Стратегическа / секторни политики
Люксембург	Ниски тарифи чрез членство в ЕС	Финансови услуги, високотехнологично производство	Единен пазар на ЕС	Ефективна логистика и цифрови услуги	Финтех, научноизследователска и развойна дейност в областта на технологиите
Сингапур	Минимални тарифи, отворен пазар	Електроника, химикали, услуги	CPTPP, ASEAN, двустранни споразумения за свободна търговия	Пристанища и летища от световна величина	Високотехнологични иновации, финанси
Малта	Тарифи, съобразени с ЕС	Туризм, нишово производство	Единен пазар на ЕС	Модернизация на митниците, пристанища	Туристическа инфраструктура, МСП
Кипър	Ниски тарифи, член на ЕС	Туризм, услуги	Единен пазар на ЕС	Модернизация на пристанища и летища	Туризм и услуги
Исландия	Тарифи, съобразени със СТО	Рибарство, възобновяема енергия	ЕАСТ, Европейско икономическо пространство	Ефективна морска инфраструктура	Рибарство
Бахрейн	Ниски тарифи, отворени търговски зони	Нефтопреработка, финансови услуги	Митнически съюз на Съвета за сътрудничество в Персийския залив	Логистични центрове, зони за свободна търговия	Финансови енергиен сектор

Икономически теории

Държава	Либерализация на търговията	Насърчаване на износа	Регионална / многостранна интеграция	Улесняване на търговията и инфраструктура	Стратегически / секторни политики
Катар	Минимални тарифи	Втечен природен газ, финансови услуги	Митнически съюз на Съвета за сътрудничество в Персийския залив	Инвестиции в пристанища и транспорт	Енергиен сектор и научноизследователска и развойна дейност
Нова Зеландия	Отворени търговски споразумения	Млечни продукти, месо, вино	CPTPP, RCEP	Ефективни пристанища, логистика	Иновации в селското стопанство
Коста Рика	Намалени тарифи	Кафе, електроника	CAFTA-DR	Модернизация на митниците	Екотуризмът и технологични клъстери
Естония	Тарифи, съобразени с ЕС	ИТ услуги, производство	Единен пазар на ЕС	Цифрова инфраструктура	Електронно правителство и ИТ сектор
Барбадос	Отворена търговия, съобразена със СТО	Туризмът, услуги	CARICOM	Модернизация на пристанищата	Програми за развитие на туризма
Хонконг	Политика на свободно пристанище, ниски тарифи	Финанси, логистика	CEPA	Пристанища и летища от световна величина	Финансов и логистичен сектор
Мавриций	Постепенно премахване на търговските бариери, като се запазват селективни защитни мерки	Силни зони за преработка на износ; насърчаване на текстила, туризма и финансовите услуги	Активен член на СТО; подписал множество преференциални споразумения (ЕС, САЩ AGOA, COMESA, AfCFTA)	Инвестиции в пристанищна инфраструктура, логистични услуги и ИКТ инфраструктура в подкрепа на диверсификацията	Политика за диверсификация отвъд захарната промишленост към текстилната промишленост, туризма, ИКТ и финансовите услуги
Руанда	Ангажимент към рамките на СТО и на AfCFTA	Целенасочено насърчаване на износа на кафе, чай и услуги, базирани на ИКТ	Дълбока ангажираност в ЕАС и AfCFTA; активно използване на регионалната интеграция за достъп до пазара	Инвестиции в транспортни коридори, модернизация на митниците и цифрови платформи за търговия	Стратегически тласък за позициониране на ИКТ център и индустриална политика „Произведено в Руанда“
България	Тарифи, съобразени с ЕС, отворен пазар	Машини, ИКТ, селско стопанство	Единен пазар на ЕС, търговски споразумения на ЕС	Модернизация на пристанищата и транспорта, цифрови митници	Подкрепа за сектори, ориентирани към износ, ИКТ клъстери

Източник: Съставена от автора по данни и анализи на IMF, WTO, World Bank и UNCTAD.

От примерите в таблица 3 се вижда, че за всички икономики от този тип е характерна обща тенденция – търговските политики се фокусират върху либерализация, улесняване, стратегическа секторна подкрепа и интеграция в регионални или глобални рамки, а не върху опити да се повлияе на световните цени. Малките и отворените

икономики използват сходни инструменти на търговската политика, адаптирани към техните специфични условия и регионални принадлежности. В различните страни се наблюдават близки модели – либерализацията на търговията се прилага повсеместно с цел подобряване на достъпа до световните пазари, докато стратегиите за

насърчаване на износа са специфични за всеки сектор и отразяват факторите на производството и сравнителните предимства на всяка икономика. Регионалната и многостранната интеграция осигуряват критичен достъп до пазара и хармонизиране на регулаторната рамка, особено за малките икономики в Европа, Азия и Африка. Улесняването на търговията и подобряването на инфраструктурата се срещат почти навсякъде, което е знак, че намаляването на трансакционните разходи е от първостепенна важност за поддържането на конкурентоспособността. Стратегическите интервенции като подкрепа за научноизследователска и развойна дейност, развитие на ИКТ или укрепване на финансовия сектор показват, че дори малките и отворените икономики могат да намерят ниши в глобалните вериги за създаване на стойност, за да укрепят позициите си. България например следва този модел чрез либерализация, съобразена с ЕС, чрез насърчаване на износа в областта на машиностроенето, ИКТ и селското стопанство, както и чрез стратегически политики, насочени към ИКТ клъстър.

Сравнителният анализ подчертава и съществуващото разнообразие в стратегиите на отделните държави – докато някои от тях разчитат до голяма степен на финансовия сектор или на сектора на услугите (Люксембург, Сингапур), други поставят акцент върху селското стопанство, туризма или енергетиката (Коста Рика, Бахрейн). Това потвърждава, че макар основните инструменти да са еднакви за малките и за отворените икономики, тяхното

прилагане се определя преди всичко от вътрешните фактори, от историческата специализация и от споразуменията за регионална интеграция.

Малките и отворените икономики са изправени пред уникални предизвикателства при прилагането на търговската политика. Тяхното положение на ценови приематели намалява ефективността на политиката по отношение на влиянието върху световните цени, стеснявайки възможността за подобряване на търговските условия чрез традиционни инструменти като тарифи или квоти (Krugman et al., 2022). Уязвимостта на тези икономики се усилва от зависимостта им от ограничен брой търговски партньори и износ, което ги излага на външни шокове, включително глобални рецесии, колебания в цените на суровините и геополитически рискове (Guerrón-Quintana, 2013; Restrepo-Echavarría, 2024). Освен това малкият вътрешен пазар изисква търговската политика да се съгласува с макроикономическите политики, например с управлението на валутния курс, паричната политика и фискалните мерки, за да се поддържа конкурентоспособността и да се избегнат макроикономическите дисбаланси (Gali, & Monacelli, 2005).

Имайки предвид посочените предизвикателства, както и въз основа на теоретичните и на емпиричните наблюдения могат да се очертаят ясно някои важни препоръки, свързани с търговската политика на малките и на отворените икономики. Либерализацията на търговията трябва да остане централен стълб, осигуряващ достъп до широк спектър от стоки, услуги и

Икономически теории

суровини, като същевременно намалява вътрешната неефективност. Необходимо е насърчаването на износа да се фокусира върху такива сектори, които са с най-голям потенциал да бъдат конкурентоспособни, по-специално върху високостойностни индустрии, способни да се интегрират в глобалните вериги за създаване на стойност (Melitz, 2018). Трябва да се подкрепя участието в регионални и в многостранни търговски споразумения, защото то води до подобрен достъп до пазара, хармонизиране на регулаторната рамка и нарастване на преговорната сила, като компенсират ограниченията, свързани с малкия размер (WTO, 2022). Нужно е да се поощряват инвестициите в улесняване на търговията и в инфраструктура – пристанища, цифрови митнически платформи и логистични мрежи, които намаляват трансакционните разходи, повишават ефективността и ускоряват глобалната интеграция. Накрая, засилването на стратегическите и секторните интервенции, насочени към иновации, научноизследователска и развойна дейност или нишови индустрии, би позволило на малките и на отворените икономики да изградят конкурентни предимства въпреки ограничените вътрешни пазари (Appleyard, & Field, 2017).

Като цяло тези мерки подкрепят политическа рамка, която балансира отвореността с устойчивостта, диверсификацията и целевата подкрепа. Страни като Сингапур, Люксембург и Малта са пример за това как последователната търговска политика може да използва малкия размер и

отвореността, за да постигне растеж и интеграция в глобалната икономика.

Както беше подчертано, търговската политика в малките и в отворените икономики се определя основно от тяхното положение на ценови приематели, от силната им зависимост от международните пазари и от уязвимостта им към външни шокове. Класическата търговска теория набляга върху ползите от специализацията и от сравнителните предимства (Ricardo, 1817; Heckscher, & Ohlin, 1991), докато във фокуса на съвременната политика са либерализацията, насърчаването на износа, интеграцията, улесняването на търговията и стратегическата секторна подкрепа (Melitz, 2018; IMF, 2023). Сравнителният анализ на множество малки и отворени икономики, включително България, Люксембург, Сингапур и Малта, показва, че в тези страни се прилагат последователни инструменти в различни контексти, с корекции, отразяващи вътрешните фактори и регионалната интеграция. И от традиционните инструменти, и от иновациите в политиката, например цифровата стратегия на Руанда или зеления преход на Уругвай, се вижда, че малките икономики все повече разнообразяват начините, по които се интегрират в световната търговия. Въпреки че голяма част от предизвикателствата остават все още неразрешени, особено свързаните с външни шокове и с ограниченото влияние на политиката, комбинацията от либерализация, насърчаване на износа, улесняване и стратегически интервенции позволява на такива икономики да максимизират благосъстоянието,

конкурентоспособността и устойчивостта в световната търговия.

4. Може ли България да бъде определена като малка и отворена икономика?

Синтезирайки изложените гледни точки, можем да определим малката и отворена икономика като съчетаваща структурните ограничения на малкия мащаб с търговската зависимост и уязвимостта на отвореността. Такива икономики не могат да разчитат на вътрешното търсене или на ресурсите, с които разполагат, за да поддържат растежа си; вместо това те трябва непрекъснато да се възползват от интеграцията в регионалните и в глобалните пазари, за да генерират конкурентоспособност, да привличат инвестиции и да поддържат иновациите. Тяхната устойчивост зависи от диверсификацията на търговските партньори, секторите и политическите инструменти, както и от проактивното използване на многостранни и регионални търговски рамки. Именно през тази концептуална призма ще бъде анализирана позицията на България в международната търговия през 21-ви век.

България може да бъде класифицирана като малка и отворена икономика въз основа както на теоретични критерии, така и на емпирични показатели. Икономическите трансформации след 1989 г. поставят основите на днешната външотърговска структура на страната (Spasova & Tzvetanova-Georgieva, 2025). Като малка икономика България има ограничено въздействие върху световните цени поради

относително скромния си БВП и брой на населението в сравнение с глобалните пазари, което ѝ пречи да повлияе върху международните цени на повечето стоки, с които търгува (Krugman et al., 2022; Samuelson & Nordhaus, 2009). Вътрешният пазар е относително малък, което означава, че растежът не може да бъде поддържан единствено от вътрешното производство. Следователно износът играе решаваща роля в подкрепата на икономическото развитие, особено чрез търговията с партньорите от Европейския съюз (Nestorov, 2025). Структурата на българския износ отразява нейното сравнително предимство – ядрото на външотърговското ѝ портфолио са фактори на производството като машини, автомобилни части, селскостопански продукти и ИКТ услуги (Heckscher-Ohlin, 1991; Ricardo, 1817).

От гледна точка на отворената икономика страната ни демонстрира висока степен на интеграция в глобалните пазари, за което свидетелства значителното съотношение на търговията към БВП (Zhelev, 2025). Участието ѝ в регионални и глобални споразумения допълнително засилва отвореността – като член на Европейския съюз България е напълно интегрирана в единния пазар и се възползва от търговските споразумения на ЕС с трети страни, а включването в Шенгенското пространство се разглежда като възможност за разширяване на износа на конкретни продукти (Branzova et al., 2025). Тази експозиция не само предоставя възможности, но и поражда рискове заради чувствителността към колебанията в глобалното търсене, към

промените в цените на суровините и към икономическите цикли в целия ЕС (IMF, 2023; World Bank, 2022). Отвореността на България се отразява също в привличането на преки чуждестранни инвестиции и в участието в трансгранични финансови потоци (Količková, 2025), което е знак, че проявява активност в международните капиталови пазари.

Последствията за търговската политика на България произтичат естествено от тези характеристики. Страната набляга на либерализацията и на интеграцията в ЕС, вместо да се опитва да манипулира световните цени, а насърчаването на износа е ключов приоритет, особено в секторите на машиностроенето, селското стопанство и ИКТ (Rădulescu & Oehler-Şincai, 2025). България активно участва в регионални и многостранни търговски споразумения, за да си осигури достъп до пазари и да засили интеграцията. Провеждат се и допълнителни политики, насочени към подобряване на конкурентоспособността и намаляване на разходите за търговски трансакции чрез инвестиции в инфраструктура и цифровизация. В същото време политиките са наясно с уязвимостта на страната към външни шокове, което мотивира усилията за диверсификация както на экспортните пазари, така и на продуктовете портфейли.

Като цяло България отговаря на профила на малка и отворена икономика. Ограниченият вътрешен пазар, зависимостта от износа, интеграцията в регионални и глобални търговски рамки и излагането на външни шокове потвърждават тази класификация.

Имайки предвид това, е много важно българската търговска политика да продължи да дава приоритет на либерализацията, на насърчаването на износа, на диверсификацията и на стратегическата секторна подкрепа в контекста на ЕС и по-широко – на глобалната икономика.

Търговската политика на България отразява именно тези структурни ограничения и възможности. Като част от Европейския съюз страната не разполага със самостоятелна тарифна политика спрямо трети страни, но участва в колективната търговска политика на Съюза, което ѝ осигурява достъп до глобални пазари чрез мрежа от търговски споразумения. Това представлява типичен пример за използване на регионалната интеграция като компенсаторен механизъм за малките икономики, които чрез колективно действие преодоляват ограниченията на индивидуалния си мащаб.

В същото време концептуалната рамка показва, че дългосрочната устойчивост на българската икономика зависи от способността за диверсификация – както по отношение на търговските партньори, така и по отношение на продуктовете и секторната структура на износа. В този смисъл българският случай потвърждава основния извод на теорията за малките и отворените икономики: че успешното участие в международната търговия не се основава на пазарна мощ, а на адаптивност, институционално качество и стратегическо използване на интеграционните рамки.

Заклучение

Анализът на малките и отворените икономики в рамките на теорията на международната търговия показва, че техните икономически възможности и ограничения произтичат не толкова от абсолютния им размер, колкото от липсата на пазарна мощ и от високата им степен на зависимост от международните пазари. Като ценови приематели, тези икономики не могат да използват търговската политика за влияние върху световните цени, което предопределя специфичен фокус върху либерализацията, диверсификацията и интеграцията като основни инструменти за повишаване на благосъстоянието и устойчивостта.

Отвореността предоставя значителни ползи под формата на специализация, икономии от мащаба и достъп до технологии и капитали, но същевременно увеличава уязвимостта към външни икономически и геополитически шокове. Поради това успешните политики в малките и отворените икономики изискват балансиран подход, който съчетава отвореността с активни мерки за диверсификация и институционално укрепване.

Основният извод е, че малките и отворените икономики функционират в условия на структурна зависимост от международната среда, която не може да бъде елиминирана чрез търговска политика, а само управлявана. Либерализацията на търговията, диверсификацията на износа, интеграцията

в глобалните вериги за създаване на стойност и участието в регионални интеграционни обединения се очертават като ключови стратегии за адаптация. В този контекст търговската политика престава да бъде инструмент за влияние върху световните пазари и се превръща в механизъм за повишаване на вътрешната конкурентоспособност и устойчивост.

В по-широк план анализът потвърждава, че малките и отворените икономики не са обречени на периферна роля в световната търговия. Напротив, чрез целенасочена специализация, институционално развитие и стратегическо използване на интеграционните рамки те могат да намерят устойчиво място в променящата се архитектура на международната търговия.

Случаят на България потвърждава тези теоретични изводи. Ограниченият вътрешен пазар, високата степен на търговска отвореност и дълбоката интеграция в Европейския съюз ясно очертават страната като малка и отворена икономика. В същото време, членството в ЕС функционира като компенсаторен механизъм, който разширява ефективния пазар и предоставя достъп до стабилна институционална рамка. В дългосрочен план устойчивото участие на България в международната търговия зависи от способността ѝ да диверсифицира износа, да повишава конкурентоспособността си и да използва стратегически възможностите, произтичащи от регионалната и глобалната интеграция.

Цитирани източници (References):

1. Appleyard, D. & Field, A. (2017). *International Economics*. 9th ed. New York: McGraw-Hill.
2. Bhagwati, J. (2002). *Free Trade Today*. Princeton: Princeton University Press.
3. Bleaney, M. & Tian, M. (2022). The Trade-GDP Ratio as a Measure of Openness. *The World Economy*, Wiley Blackwell, Vol. 46 (5), 1319–1332.
4. Branzova, P., Dimitrova, A. & Pavlov, A. (2025). Bulgaria's Entry into the Schengen Area: Opportunities for Expanding Exports of Fresh Fruits, Vegetables, Wines, Essential Oils and Organic Products. In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic Innovations and Sustainable Growth"*. Proceedings. Sofia: New Bulgarian University, 409–413.
5. Foster, V. & Rana, A. (2020). Rethinking Power Sector Reform in the Developing World. Washington, DC: World Bank.
6. Gali, J. & Monacelli, T. (2005). Monetary Policy and Exchange Rate Volatility in a Small Open Economy. *Review of Economic Studies*, 72 (3), 707–734.
7. Guerrón-Quintana, P. (2013). Small open economies: A quantitative exploration. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 37(8), pp. 1461–1476.
8. Heckscher, E. & Ohlin, B. (1991). *Heckscher–Ohlin Trade Theory*. Cambridge, MA: MIT Press.
9. Idris, J., Yusop, Z. & Habibullah, M. (2017). Trade Openness and Economic Growth: A Causality Test in Panel Perspective. *International Journal of Business and Society*, 17 (2).
10. IMF (2013). *Macroeconomic Issues in Small States and Implications for Fund Engagement*. Washington, DC: International Monetary Fund.
11. IMF (2023). Small States Overlapping Crises, Multiple Challenges. In: *Global Economic Prospects 2023*. International Monetary Fund.
12. Kolkova, G. (2025). Bulgaria's Investment Competitiveness in the Global Value Chains. In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic Innovations and Sustainable Growth"*. Proceedings. Sofia: New Bulgarian University, 406–408.
13. Krugman, P., Obstfeld, M. & Melitz, M. (2022). *International Economics: Theory and Policy*. 12th ed. Harlow: Pearson.
14. Marks, R. (2007). *The Origins of the Modern World: A Global and Ecological Narrative from the Fifteenth to the Twenty-first Century*. Bloomsbury Academic.
15. Melitz, M. (2018). Global trade and the structure of production. *World Trade Review*, 17(S1), pp. S1–S12.
16. Nestorov, N. (2025). Features of the Export Activity of Bulgarian Companies. In: *Economic Development and Policies: Realities and Prospects. European Integration, Convergence and Cohesion*. Sofia: ERI at BAS, 398–402.
17. Rădulescu, A. & Oehler-Şincai, I.M. (2025). EU Economic Integration – The Macroeconomic Performance of Bulgaria and Romania after 2007. In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic*

- Innovations and Sustainable Growth*". *Proceedings*. Sofia: New Bulgarian University, 393–399.
18. Restrepo-Echavarría, P. (2024). Trade shocks and small open economies. *Review of International Economics*, 32(1), pp. 1–22.
 19. Ricardo, D. (1817). *On the Principles of Political Economy and Taxation*. London: John Murray.
 20. Samuelson, P. (1948). International trade and the equalisation of factor prices. *The Economic Journal*, 58(230), pp. 163–184.
 21. Samuelson, P. & Nordhaus, W. (2009). *Economics*. 19th ed. New York: McGraw-Hill.
 22. Schiff, M. (2002). Regional Integration and Development in Small States. *Policy Research Working Paper*, No.2797. World Bank.
 23. Spasova, E. (2025). Strategic Regionalism: Deep Trade Agreements and the Governance of Global Value Chains in a Fragmented World Economy In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic Innovations and Sustainable Growth"*. *Proceedings*. София: Издателство на НБУ, 319–327.
 - (Spasova, E. (2025). Strategic Regionalism: Deep Trade Agreements and the Governance of Global Value Chains in a Fragmented World Economy In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic Innovations and Sustainable Growth"*. *Proceedings*. Sofia: Izdatelstvo na NBU, 319–327)
 24. Spasova, E. & Tzvetanova-Georgieva, E. (2025). Bulgaria after 1989: The path to economic development and well-being of its population. In: Marinov, E. (ed.). *International Scientific Conference "The Economy of the 21st Century: Economic Innovations and Sustainable Growth"*. *Proceedings*. Sofia: New Bulgarian University, 104–114.
 25. UNCTAD (2022). Building resilience in small island developing states. UNCTAD/ALDC/INF/2021/3. Geneva: UNCTAD.
 26. World Bank (2017). *Small States: A Roadmap for World Bank Engagement*. Washington, DC: World Bank.
 27. World Bank (2019). *Rwanda Digital Economy Diagnostic*. Washington, DC: World Bank.
 28. World Bank (2022). *Global Economic Prospects*. Washington, DC: World Bank.
 29. World Bank (2024). *World Development Indicators*. Washington, DC: World Bank.
 30. WTO (2022). *World Trade Report 2022: Climate Change and International Trade*. Geneva: World Trade Organization.
 31. Zhelev, P. (2025). *Bulgaria in the Global Economy – Dynamics, Challenges and Opportunities*. Cham: Springer Nature.

Malkite i otvorenite ikonomiki v savremennata mezhdunarodna targovia: teoretichni ramki i prilozhimost kam Bulgaria

Eduard Marinov

Small Open Economies in Contemporary International Trade: Theoretical Frameworks and Implications for Bulgaria

Eduard Marinov

Abstract: The article examines the concepts of small and open economies within international trade theory and explores their applicability to the case of Bulgaria. From a theoretical perspective, a small economy is defined not by its absolute size but by its lack of market power and inability to influence international prices, which positions it as a price taker in global markets. Openness, in turn, is treated as a structural characteristic reflected in intensive participation in international trade and cross-border financial flows, generating both opportunities for growth and specialization and vulnerabilities to external shocks.

The article systematizes the main characteristics, policy options, and constraints faced by small and open economies, distinguishing between theoretical definitions and the practical classifications used by international organizations. Particular attention is devoted to trade policy, which in such economies is not aimed at manipulating world prices but rather at trade liberalization, diversification, trade facilitation, and integration into regional and global value chains.

Against this background, Bulgaria is analyzed as a representative case of a small and open economy. Its limited domestic market, high degree of trade openness, and deep integration into the European Union shape both the opportunities and risks of its economic development. The article concludes that Bulgaria's sustainable participation in international trade depends on adaptive policies focused on diversification, competitiveness, and the effective use of regional integration frameworks.

Key words: small open economies, international trade, trade policy, regional integration, Bulgaria.

JEL: F10, F13, F15.